गुल्मी जिल्लाको भुर्तुङ गा.वि.स.का लोकगीतहरुको वर्गीकरण र विवेचना

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय नेपाली केन्द्रीय विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तरतह दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

अध्ययनपत्र

शोधार्थी
गोविन्द गौतम
नेपाली केन्द्रीय विभाग त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाडौं
२०६४

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र नेपाली एम.ए. वार्षको दोस्रो पत्रको आंशिक पाठ्यभार परिपूर्तिका लागि तयार गरिएको हो । मैले आदरणीय गुरू उपप्राध्यापक श्री जीवेन्द्रदेव गिरीको कुशल निर्देशनमा यो शोधपत्र तयार पारेको हुँ । यस शोधपत्रको तयारीका क्रममा प्रध्यापन तथा विविध ब्यवहारिक कठिनाई र कार्यब्यस्तताबीच पनि मलाई आफ्नो अमूल्य समय दिएर शोधकार्यमा निरन्तर अभिप्रेरित गर्नाका साथै सचेत र सजग गराउँदै नियमितता प्रदान गरी प्रस्तुत शोधपत्रलाई यस रूपमा ल्याउन यथोचित मार्ग निर्देशन गरिदिनुहुने शोध निर्देशक श्रद्धेय गुरुप्रति सर्वप्रथम कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

शोधप्रस्तावलाई विभागीय स्वीकृति प्रदान गरी शोधपत्र लेख्ने सुअवसर प्रदान गर्नुहुने विभागीय प्रमुख श्री घनश्याम उपाध्याय कँडेलप्रति म कृतज्ञ छु । यसप्रकार शोधपत्रको तयारीका क्रममा सहयोग, प्रेरणा र सुझाव दिनुहुने नेपाली केन्द्रीय विभागका आदरणीय सम्पूर्ण गुरुवर्ग प्रति पनि हृदयदेखि नै आभार प्रकट गर्न चाहन्छु । यस शोधकार्यका लागि आवश्यक पुस्तक तथा पत्रपत्रिकाहरू सरल र सहजरूपमा उपलब्ध गराई सहयोग गर्ने त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रीय पुस्तकालय परिवारलाई हार्दिक धन्यवाद नदिइ रहन सक्दिन साथै गीत सङ्कलनका क्रममा रहयोग गर्नुहुने सूचकहरू धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ ।

बाल्यकालदेखि औपचारिक शिक्षाको यस तहसम्म आइपुग्नलाई आर्थिक, भौतिक र नैतिक रूपमा प्रेरणा, मार्गनिर्देशन र सहयोग गर्नुहुने परमपुजनीय स्व. हजुरबुबा डिलाराम गौतम, पिता डण्डपाणि गौतम, माता हुमाकला गौतमप्रति ऋणी छु । विविध पक्षबाट रहयोग गर्ने भाइ रामु, हरि, कृष्ण बहिनी भगवती, सरस्वती एवम् श्रीमती सरस्वती र सामग्री सङ्कलनमा सहयोग गर्ने मित्रहरू डिल्लीराज, दीपक, विष्णु र शङ्करहरू प्रति आभारि छु । यस शोधपत्रलाई छिटो छरितो र सहजरूपमा टङकन गर्ने एम.एम. कम्युनिकेशन र साइबरका सरोज पुरी र मणिक महर्जनलाई पनि धन्यवाद नदिई रहन सक्दिन । अन्तमा म यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली केन्द्रीय विभाग कीर्तिपुर समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

मिति २०६४/ / / ....

(गोविन्द गौतम)

विषयसूची

विषय शीर्षक **पेज नं.**

परिच्छेद एक
परिचय

१.१ शोधशीर्षक	१
१.२ शोधकार्यको प्रयोजन	१
१.३ शोधविषय	१
१.४ समस्या कथन	२
१.५ शोधर्काको उद्देश्य	२
१.६ पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.७ शोधकार्यको औचित्य	४
१.८ शोधकार्यको सीमाङ्न	४
१.९ सामग्री-सङ्कलन विधि	५
१.१० शोधपत्रको रूपरेखा	५

परिच्छेद दुई
गुल्मी जिल्ला र भुर्तुङ गा.वि.स.को परिचय

२.१ गुल्मी जिल्लाको सङ्क्षिप्त परिचय	६
२.१.१ भौगोलिक अवस्था	६
२.१.१.१ पहाडी क्षेत्र	६
२.१.१.२ बँसी क्षेत्र	७
२.१.२ सामाजिक, सांस्कृतिक तथा आर्थिक अवस्था	७
२.२ भुर्तुङ गा.वि.स.को सङ्क्षिप्त परिचय	९
२.२.१. भौगोलिक अवस्था	९
२.२.२ सामाजिक, सांस्कृतिक तथा आर्थिक अवस्था	१०
२.३ निष्कर्ष	११

परिच्छेद तीन

३. लोकगीतको सैद्धान्तिक परिचय १२
३.१ लोकगीतको परिभाषा १३
३.२ लोकगीतका तत्त्वहरू १५
३.२.१ कथ्य १६
३.२.२ भाषा १७
३.२.३ लय १७
३.२.४ स्थायी १७
३.२.५ सङ्गीत १८
३.२.५.१ श्रुतिमधुरता १८
३.२.५.२ लयवद्धता १८
३.२.५.३ अनुप्रासीयता १८
३.३ निष्कर्ष १९

परिच्छेद चार

गुल्मी जिल्ला भुर्तुङ गा.वि.स.का लोकगीतहरूको वर्गीकरण र विवेचना

४.१ पृष्ठभूमि २०
४.२ वर्गीकरण २०
४.३ पाठ र विवेचना २३
४.३.१ संस्कार गीत २३
४.३.१.१ मागल गीत २३
४.३.१.२ खाँडो गीत २५
४.३.१.३ रत्यौली गीत २६
४.३.२ पर्व गीत २९
४.३.२.१ तीजका गीत २९
४.३.२.२ भैलोगीत ३३
४.३.२.३ देउसी गीत ३८
४.३.२.४ फागु गीत ४०
४.३.३ कर्म गीत ४१
४.३.३.१ जेठे गीत ४२

४.३.३.२ असारे गति ४३
४.३.३.३ घाँसे गीत ४५
४.३.४ बाह्रमासे गीत ४७
४.३.४.१ ठाडो भाका ४८
४.३.४.२ सालैजो ४९
४.३.४.३ सुनिमाया ५१
४.३.४.४ यानिमाया ५३
४.३.४.५ झ्याउरे ५५
४.३.४.६ चुड्का ५७
४.३.४.७ रोइला ५९
४.३.४.८ यानिर्लै ६१
४.३.४.९ ख्याली ६२
४.३.४.१० दोहोरी ६४
४.३.५ धार्मिक गीत ६६
४.३.५.१ आरती ६६
४.३.५.२ श्रीकृष्णको भजन ६९
४.३.५.३ तीनठुन्के भजन ७०
४.३.५.४ कीर्तन ७३
४.३.६ विविध गीत ७४
४.३.६.१ बालगीत ७४
४.३.६.२ लामाखेल्ने ७६
४.४ निष्कर्ष ७९

परिच्छेद पाँच

उपसंहार **८१**
भावीअनुसन्धानका निम्ति सुझावहरू ८३
सन्दर्भकृति सूचि
परिशिष्ट - १
अध्ययन क्षेत्रको नक्सा
परिशिष्ट - २
सूचकहरूको नामावली

शोधपत्रमा प्रयोग भएका सङ्क्षिप्त शब्दहरू

गा.वि.स.	गाउँ विकास समिति
ने.रा.प्र.प्र.	नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान
त्रि.वि.	त्रिभुवन विश्व विद्यालय
ने.ए.अ.के.	नेपाल एकेडेमि अध्ययन केन्द्र
प्रा.लि.	प्राइभेट लिमिटेड
पृ.	पृष्ठ
जि.वि.स.	जिल्ला विकास समिति
डा.	डाक्टर
दो.सं.	दोस्रो संस्करण
पा.वि.के.	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
वि.क.	विश्वकर्मा
....	निरन्तर
”	ऐजन